

NAGRADA IZVIRNA SLOVENSKA SLIKANICA

Letos je bil 2. april, mednarodni dan knjig za otroke, na Slovenskem že tretjič obeležen z nagrado za izvirno slovensko slikanico. Nagrado, ki jo je zasnovalo Združenje za tisk in medije pri Gospodarski zbornici Slovenije, so proglasili 31. marca 2006 na slovesnosti v Cankarjevem domu v Ljubljani. Ob tej priložnosti je potekala slovesna podelitev nagrade avtorju besedila, ilustratorju in založbi, ki je slikanico izdala.

Nagrada je bila ustanovljena z namenom, da bi spodbujala ustvarjalnost na področju izvirne slovenske slikanice, da bi hkrati prispevala k večjemu zanimanju zanjo in da bi vplivala tudi na nakupovalne navade staršev. Slikanice so nedvomno nepogrešljiv del otroštva, zato so pomemben dejavnik oblikovanja osebnosti in nacionalne identitete.

Pomemben razlog za nastanek omenjene nagrade je upad izvirnih slikanic na slovenskem knjižnem trgu, veliko nihanje njihove umetniške vrednosti in potreba po promociji kvalitetnih slovenskih slikanic in njihovih ustvarjalcev.

Natečaja se lahko glede na pravilnik udeležijo založniki s slikanicami, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

- da je bila slikanica prvič izdana v razpisanem roku (koledarskem letu pred podelitvijo nagrade),
- da je nosilec projekta slovenska založba,
- da so ilustracije delo slovenskega avtorja,
- da je besedilo napisal slovenski avtor.

Nominacijo lahko prejme tudi slikanica, ki ne izpolnjuje enega od zadnjih dveh pogojev: ali da avtor besedila ni slovenski ali da ni slovenski avtor ilustracij. Nagrada je podeljena v obliki plakete

vsakemu od nagrajencev; avtor besedila in avtor ilustracije prejmeta tudi denarno nagrado v višini 1000 EUR. Nagrajena slikanica prejme nalepko z znakom nagrade, s katero založnik označi vso naklado. Nalepke z oznako nominacije prejmejo tudi vsi finalisti.

Na razpis za izvirno slovensko slikanico 2006 (za slikanico velja besedilo v prozi ali verzih, ki obsega najmanj 40% ilustracij notranjega obsega na najmanj 5 listih različnih formatov ali materialov in nima definirane starostne skupine) je 22 slovenskih založb prijavilo 43 slikanic. Letošnja bera je bila precej večja od lanskoletne.

Strokovno žirijo so sestavljali: Tilka Jamnik (predsednica), Judita Krivec Dragan, Boris Balant, Marjan Gujtman in Vasja Kožuh. V najožji izbor za nagrado je uvrstila naslednjih pet slikanic:

- **Mojca Pokrajculja: koroška pripovedka.** Ilust. Andreja Peklar. Ljubljana: Prešernova družba, 2005
- Peklar, Andreja: **Fant z rdečo kapi-co.** Ilustr. Andreja Peklar. Ljubljana: Inštitut za likovno umetnost, 2005.
- Praprotnik Zupančič, Lilijana (Lila Prap): **1001 pravljica.** Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005. (zbirka Žlabudron)
- Rozman, Andrej Roza: **Marela.** Ilust. Zvonko Čoh. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005 (Knjižnica Čebelica).
- Štefan, Anja: **Bobek in barčica.** Ilustr. Polona Lovšin. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005. (Zbirka Velike slikanice).

Nagrada izvina slovenska slikanica je prejela **avtorska slikanica Andreje Peklar FANT Z RDEČO ČEPICO.**

Iz utemeljitve strokovne žirije: »Avtorska slikanica Andreje Peklar razlaga na-

stanek vaške situle, enega vrhunskih del naše in evropske prazgodovine (prehod iz 6. v 5. stol. pr. n. št.), in hkrati pripoved, ki je upodobljena na njenem pločevinastem plašču. Ilustracija je usklajena z besedilom in stilno poustvarja prizore z vaške situle ...«

V uredništvu revije smo se ob tej priložnosti odločili za ponatis prispevka o Andreji Peklar, ki ga je za letošnji *Kamniški zbornik* napisala **Maruša Avguštin**:

RAZNOLIKOST ILUSTRACIJ ANDREJE PEKLAR

Andreja Peklar je bila rojena 10. junija 1962 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskovala v Kamniku. Nekaj let je študirala umetnostno zgodovino in filozofijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, leta 1985 pa je bila sprejeta na Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je leta 1990 diplomirala pri prof. Andreju Jemcu. Od 1992 je članica ZDSLU, dve leti zatem si je pridobila status samostojne ustvarjalke v kulturi. Do leta 2000 jo še spremljamo na slikarskih razstavah, zatem se posveti predvsem ilustriranju najrazličnejših besedil za otroke in mladino v knjižnih izdajah in v periodičnem tisku. Njene prve ilustracije so bile objavljene v *Cicibanu*.

Andreja Peklar je že v osnovni šoli veliko in z veseljem risala in tako opozorila nase mentorico Lojzko Kovač v likovnem krožku. Krožek je kasneje prešel v Mladinsko likovno sekcijo, ki je z občinsko pomočjo dobila atelje v nadstropnih prostorih Galerije Mihe Maleša v Kamniku. Tam je Andreja Peklar preživela večino svojega prostega časa in pod skrbnim mentorstvom poglobljala svoj prirojeni likovni talent. Širok krog znanj in živo zanimanje za kulturno dediščino je slikarko pripeljalo med naše znane ilustratorje šolskih učbenikov in drugih

oblik šolskih pripomočkov, med katerimi posebej izstopajo tisti z zgodovinsko snovjo. Umetnostnozgodovinsko znanje ji je razširilo pogled na likovna snovanja v posameznih zgodovinskih obdobjih, ki ji omogočajo v ilustracijah verno in prepričljivo posredovati različna zgodovinska dogajanja. Njena likovna profesionalnost in želja po natančnem podajanju dogajanj jo spodbuja k iskanju in študiju virov, ki ne omalovažujejo različnih podrobnosti in za slikarko še zdaleč niso nepomembne, saj mladih bralcev s pomanjkljivo izdelanimi ilustracijami ne sme zavajati oz. prikrajševati. V t. i. izobraževalnih ilustracijah se za razliko od domišljjskih učinkovito povezuje s slikarkina domišljija in njen čut za resničnost ilustrirane snovi v tisto likovno uravnoveženost, ki odloča o končni kvaliteti tovrstnih del. Tudi na vsakoletnih razstavah ilustracij na Sejmu otroških knjig v Bologni so posebej predstavljene domišljjske in nedomišljjske ilustracije, ki jih ne tako redko prispevajo isti avtorji.

Andreja Peklar nikakor ne ilustrira le izobraževalnih snovi. Enako uspešna je pri ilustriranju pravljic in poezije za otroke in mladino. Intelektualna širina jo zanesljivo vodi k odprtosti vsakršnim snovem, namenjenih otrokom in mladostnikom. Slikarka zavzeto išče najustrenejši tip ilustracije za vsako snov in pogosto napravi množico skic, da najde pravi vzgib za njihovo najbolj ustrezno predstavitev.

Pomembno mesto v likovnem delovanju Andreje Peklar predstavlja tudi oblikovanje, bodisi celostno oblikovanje ilustriranih knjig, posebej slikanic ali različnih učnih pripomočkov, kot so npr. vodniki oz. zgibanke po muzejskih zbirkah z njenimi ilustracijami, makete zgodovinskih stavb, didaktične in družabne igre in podobno. Pronicljiv likovni in estetski čut spremlja celotno avtoričino dejavnost. Ta je morda najbolj očiten tedaj, ko išče nove ilustratorske rešitve za

že večkrat ilustrirane pravljice. V takem primeru se zdi, da prihaja do izraza slikarkin poseben dar za povezovanje danih ilustratorskih rešitev z dodajanjem lastne senzibilne izraznosti. Povedano jasno ponazarjajo avtoričine ilustracije v *Veliki knjigi pravljic* (DZS 1999) z izborom najlepših klasičnih pravljic, kakor jih je na novo priredila Neža Maurer, Andreja Peklar pa jim je nadela novo likovno preobleko. Pravljичne figure Andreje Peklar so hkrati stare in nove zaradi ilustratorikine sposobnosti ustvariti simbiozo svoje specifične likovne izraznosti z likovnimi rešitvami drugih avtorjev.

V dobrem desetletju intenzivnega ilustratorskega delovanja je Andreja Peklar ustvarila obsežen, raznolik in vsestransko prepoznaven način likovnega spremljanja, razlaganja in nadgrajevanja besedil. Kaže, da se je najdlje posluževala tanke perorisbe s tušem. Vanjo je uspela npr. ujeti vsakršne pripovedi in izpovedi pisateljev in pesnikov in ob poglobljanju v literarne predloge vnesti vanje lastne zamisli in občutja. Na drugi strani slikarka ni nič manj prepričljiva pri podajanju izobrazevalnih snovi v črnobeli ali kolorirani perorisbi.

Z močno, mehko, črno potezo s čopičem se avtorica večkrat približa popartističnemu izrazu. Najpogosteje na ta način sledi literarnim besedilom slovenskih avtorjev v periodičnem tisku. Pri interpretiranju modernih literarnih del v knjižnih izdajah včasih poveže črtne obrisne linije z močno barvitostjo (npr. Dim Zupan: *Onkraj srebrne mavrice*. Mladika 1998). S podobno sproščeno popartistično risbo spremlja tudi učne pripomočke (npr. Majda Koren: *Ta knjiga ne grize*. OKA 1997).

V upodobitvah pravljичnih in zgodovinskih vsebin Andreja Peklar rada uporablja tempero, likovno tehniko, katere izraz je razvila do kar zavidljive stopnje. Široke ploskve čistih kontrastnih barv ponekod stopnjujejo predvsem zunanjo

učinkovitost podob, s šrafurami dosega dopadljiv estetski vtis, ko pa se v barvi razžari svetloba, se tako poglobljeni interpretaciji pravljичne vsebine pridruži pravo slikarsko doživetje (npr. *Žabji kralj in zvesti Henrik* bratov Grimm. Prešernova družba 2004).

Ko slikarka ilustrira pravljичne in poetične snovi, rada zanje išče lahko nadrealno obarvane podobe. Morda je v slikanici *Kako se je princeska spet začela čuditi* Andreje Vukmir (Kamnik 2002) največ tovrstnega iskanja. V barvnih kompozicijah za *Žabjega kralja in zvestega Henrika*, ki na platnicah slikanice nosi tudi slikarkino filozofsko obarvano misel o človekovi sreči, pa najbolj izstopa barvna orkestracija celostranskih ilustracij.

Z rabo premišljeno izbranih ilustratorskih tehnik za raznovrstne snovi Andreja Peklar kaže svojo oblikovalsko širino in likovno občutljivost, medtem ko včasih za poživljanje snovi v učbenikih in delovnih zvezkih poskrbi z obiljem malih ilustracij, ki ne izražajo posebnih likovnih ambicij. Ko pa avtorica dobi v ilustratorsko obdelavo duhovito napisano učno snov, preseneti z izredno igrivimi, šaljivimi in fantastično učinkujočimi drobnočrtnimi risbami in barvnimi ilustracijami (npr.: Majda Koren: *Besedne zmešnjave* 1–4. DISMICK 1994). Enako živ vtis vzbujajo slikarkine dinamične, črno bele popartistične, humorja polne risbe za tekst *Ta knjiga ne grize* (OKA 1997) iste avtorice.

Slikanica *Fant z rdečo kapico* (Inštitut za likovno umetnost 2005) je prva avtorska slikanica Andreje Peklar. Nanaša se na halštatsko umetnost iz 1. tisočletja pred n. št. *Že v Žabjem kralju in zvestem Henriku* je slikarka poleg ilustracij in oblikovanja slikanice objavila na platnicah knjige kratko besedilo, ki razkriva tudi njene literarne težnje. Tokrat je zgodbo sama napisala, ilustrirala in snovi primerno predstavila v obliki harmonično raztegljivih listov. Na ta način je

inventivno opozorila na v bron tolčene prizore, ki ovijajo prazgodovinske posode. Tudi ilustracije je v barvno niansirani tehniki tempere zasnovala v slogu situlske umetnosti, dala pa jim je svojo vsebino. Prizore iz zgodbe je naslikala v živih rdeče-rumeno-zelenih barvah. S kontrastiranjem plastičnega oblikovanja figur in predmetov z ozkim, ploskim pasom zemlje, na katero so postavljeni, ter z mirujočim podnožjem in razgibanostjo figur je avtorica vnesla v likovno pripoved neko skrivnostno, magično vzdušje. Sama literarna pripoved, naslonjena na prizore iz daljne preteklosti, govori o lepoti in bogastvu našega današnjega življenja. Govori o sreči, ki jo doživimo, če uspemo v sebi premagati sovraštvo, če smo sposobni iskrenega odpuščanja.

S slikanico *Fant z rdečo kapico* govori Andreja Peklar z likovnim in literarnim jezikom majhnim in velikim otrokom, še posebej pa s svojim humanim sporočilom govori odraslim. Verjamemo, da *Fant z rdečo kapico* ne bo ostala edina slikarkina avtorska slikanica. Njena sposobnost, da pogosto najde najboljše likovne rešitve prav ob odkrivanju in upodabljanju preteklosti, ji daje med slovenskimi ilustratorji izjemno mesto.

Na pomembnost ilustratorskih in oblikovalskih dosežkov Andreje Peklar kažejo njena redna prisotnost na bienalnih razstavah slovenskih ilustracij v Cankarjevem domu, samostojne razstave njenih ilustracij po Sloveniji in nenazadnje tudi laskavi odkup slikanice *Turjaška Rozamunda* Ministrstva za kulturo, namenjene vsem slovenskim novorojencem. S svojo ilustratorsko dejavnostjo se je slikarka uveljavila tudi v mednarodnem ilustratorskem prostoru, kar izpričuje njena večkratna udeležba na Mednarodnem bienalu ilustracij v Beogradu in na Bienalu ilustracij v Bratislavi. Mednarodna mladinska knjižnica /Internationale Kinder- und Jugendbibliothek) iz Muenchna pa je leta 2004 med posebej izbrane knji-

ge v ediciji *White Ravens* uvrstila njeno slikanico *Turjaška Rozamunda*, letos pa knjigo Marjana Tomšiča *Kar je moje, je tudi tvoje* z njenimi ilustracijami. O tem smo se prepričali na Sejmu otroških knjig v Bologni.

Zdi se, da Andreja Peklar pojmuje ilustracijo podobno kot npr. Alan Marks, angleški ilustrator in avtor uvodnega besedila v katalogu razstave »Non fiction« ilustracij na Sejmu knjig v Bologni leta 2003. V njem mednarodno uveljavljeni ilustrator zapiše, da pri svojem delu ne ločuje kaj dosti med različnimi tipi ilustracij in je prepričan, da mora biti kot ilustrator sposoben upodobiti vsako snov. Podobno kot Andreja Peklar tudi Marks poudarja pomembnost študijske risbe, ki jo pojmuje kot način likovnega razmišljanja in raziskovanja. Hkrati postavi jasno mejo med ilustracijo in slikarstvom. Ilustracija mora po njegovem mnenju ostati zvesta besedilu, zato je v likovnem eksperimentiranju do neke meje omejena. Zanimivo razmišljanje avtor zaključuje s trditvijo, da je ilustracija majhna umetnost, ki opravlja veliko poslanstvo.

Pripis:

Tik pred oddajo besedila o ilustratorskem ustvarjanju Andreje Peklar je prispela slikanica *Mojca Pokrajculja s slikarkinimi podobami*. Ležeč format knjige z dvostranskimi barvnimi ilustracijami za koroško pripovedko, kakor jo je zapisal Vinko Moederndorfer, predstavlja pravo slikarsko razstavo med platnicami knjige, kot je češka slikarka, oblikovalka in ilustratorica Květa Pacovska poimenovala tovrstno umetnost. Veliki format ilustracij je slikarki omogočil svoboden zamah čopiča, z bogatim barvnim niansiranjem, zdaj v kontrastnih zdaj v komplementarnih barvnih kombinacijah je razžarila barve in ponekod z radiranjem oz. strganjem barvnih površin dosegla še dodaten likovni učinek. Junakinji pri-

povedke je slikarka s hotenimi rahlimi disproporci med glavo in telesom, kar poudarja pravljíčnost pripovedi, nadela z okroglimi lici nekaj kmečke domačnosti in s temnimi velikimi očmi njen lik pove-zala z očmi živali, ki so iskale zavetje v njenem malem domu. Zvestoba zgodbi in ustvarjalna svoboda znotraj nje je rodila sodobno slikanico, namenjeno otrokom in odraslim. Z modernim oblikovanjem, v katerem igra pomembno vlogo t. i.

filmsko kadriranje, in z domišljíjsko bogatimi karakternimi opisi vsake od nastopajočih živali Andreja Peklar pripoveduje klasično pripoved v polni avtorski interpretaciji z opaznim humorjem. Če je bilo v posameznih pravljíčnih prizorih njenih prejšnjih slikanic še zaznati nekatere tuje vplive, tega v *Mojci Pokrajculji* ni več. Andreja Peklar se je v njej ustvarjalno polno razživila, ne da bi prestopila mejo dostopnosti bralcev.